

О.І. Ремешило-Рибчинська, М.Т. Брич
 Національний університет “Львівська політехніка”,
 кафедра дизайну та основ архітектури

ВІДТВОРЕННЯ АРХІТЕКТУРНОГО ОБРАЗУ ВТРАЧЕНОЇ ПАМ'ЯТКИ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕРКВИ XVIII ст. у с. ПІДГІРЦІ)

© Ремешило-Рибчинська О.І., Брич М.Т., 2013

Проаналізовано різні способи реконструкції втрачених пам'яток. Запропоновано методи відновлення архітектурного образу втраченої пам'ятки на прикладі ц. св. Михайла села Підгірці (Бродівського р-ну Львівської обл.) в контексті історико-архітектурного та ландшафтного середовища за допомогою мультимедійних виставкових технологій.

Ключові слова: архітектурний образ, пам'ятка архітектури, мультимедійні технології, голограма, віртуальне зображення.

At the article different ways of lost monument restoration is analyzed. Methods of restoring of architectural image of lost monument by example of XVIII century church in Pidhirtsi village (Lviv region, Brody district) in the context of historical and architectural as well as landscape environment using multimedia exhibition technologies are proposed.

Key words: architectural shape, architectural monument, multimedia technologies, hologram, virtual image.

Вступ

Львівщина входить до п'яти найпривабливіших туристичних центрів України. В області зосереджено майже 25 % пам'яток архітектури і містобудування України. Багато з них не отримують необхідного догляду і потребують реставрації та ревалоризації. Однією із таких пам'яток є Підгорецько-Пліснеський історико-архітектурний комплекс.

Містобудівна та архітектурна спадщина в с. Підгірці Бродівського району Львівської області унікальна своєю автентичністю. Вже у X столітті тут на одній із гір на вигідному для оборони місці існувало давньоруське укріплене поселення Пліснесько, в цей комплекс також входить ансамбль монастиря о. Василіанів XVII–XVIII ст. з цілющим джерелом та Підгорецькою іконою Матері Божої. Особливо популярний архітектурний ансамбль Підгорецького палацу, оточеного складною оборонною системою, XVII–XVIII ст.; заїжджий двір (Гетманський заїзд) із сонячним годинником кінця XVII ст.; костел св. Йосипа 1763 р.; парк XVII–XVIII ст.; рекреаційна територія звіринця та пасіки XVIII ст.; промислова територія броварні XVIII ст. та дерев'яна церква св. Михайла 1720 р. з прицерковним кладовищем (згоріла 2006 р.).

Дерев'яна церква є унікальним явищем світової культурної спадщини. Про такі споруди видатний дослідник української архітектури і мистецтва Михайло Драган писав ще у 1931 р.: «Ми не повинні допустити того, щоб змести з лиця землі всі ті цінні будівлі. Такого чудового дерев'яного будівництва, як ми маємо, має мало який нарід у світі...Прийде час, що ми будемо гордитися тим будівництвом і була би велика шкода, якби тоді не було вже й що показати із нашої старовини» [6]. Автор високо оцінив вартість дерев'яної церкви св. Михайла у Підгірцях.

Дату будівництва храму точно не визначено. Відомо лише, що на нинішнє місце його перенесено і дещо перебудовано в 1720 р. В основі це був хрестово-купольний храм; центральний, квадратний у плані зруб завершувався масивною восьмигранною банею; бокові зруби перекривалися двосхилим дахом з фронтонами.

*Рис. 1. Видяд церкви у 2003 р.
Фото О.І. Ремешило-Рибчинської*

*Рис. 2. Сучасний видяд церкви.
Фото М.Т. Брич*

Мальовничий образ споруди, неповторний довершеністю свого об'ємно-просторового вирішення, в якому втілено геній народної архітектури, був гармонійно вписаний у ландшафт. Пам'ятка була унікальною в контексті ансамблю інших об'єктів резиденції – як за архітектурно-мистецькими характеристиками, так і за історико-культурним походженням (за часів власника території В. Жевуського); вона стала невід'ємною частиною Підгорецького архітектурного ансамблю. Крім того, вона була складовою історичного середовища села Підгірці.

В історичних місцях архітектурно-містобудівне середовище органічно формується протягом багатьох століть. Тому втрата архітектурного твору – невід'ємної складової такого середовища – завдає йому величезної, часом непоправної шкоди [8].

Перші обміри церкви виконав І. Старосольський в 70-ті рр. ХХ ст., а останні – 2003 р. в результаті співпраці студентів та викладачів Інституту архітектури Львівської політехніки та ТУ Відня. А у фондосховищі Львівської національної галереї мистецтв в с.Одесько сьогодні зберігається оригінальний іконостас.

Однак церква, як зазначено вище, втрачена внаслідок пожежі за нез'ясованих обставин (згідно з даними МНС від 2000 р. в Україні втрачено 178 церков, знищених вогнем; тільки на Львівщині за останні 19 років згоріли 84 дерев'яні церкви [9]).

Аналіз основних досліджень та публікацій

В ході досліджень опрацьовано бібліографічні та іконографічні джерела з фондосховища Львівської національної галереї мистецтв в с. Одесько, що стосуються церкви, а також останні публікації О.І. Ремешило-Рибчинської та обмірні креслення храму. Проведено аналіз місцевості та естетичної цінності пам'ятки.

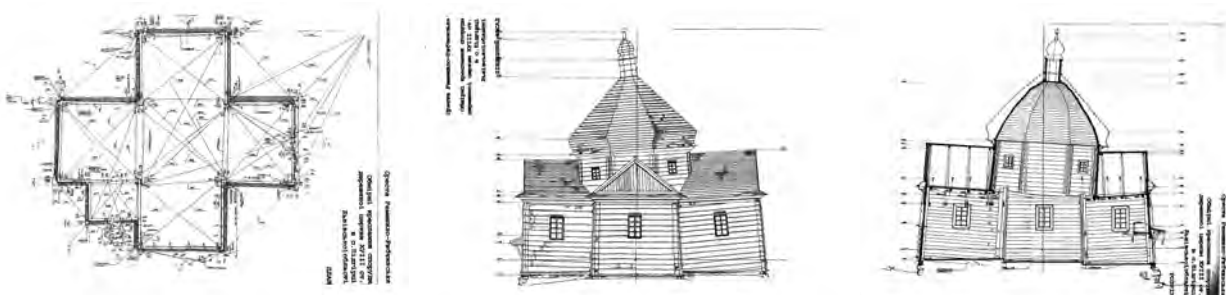

Рис. 3. Обмірні креслення виконано під керівництвом О. І. Ремешило-Рибчинської. План, фасад, розріз.

Ціль статті

Сьогодні є актуальною проблема відновлення архітектурного образу в історичному ландшафті села Підгірці церкви св. Михайла, яка згоріла 18 травня 2006 року. У статті розглянуто пропонувані способи відтворення пам'ятки.

Виклад основного матеріалу

Наявність інвентаризаційних креслень, документів, бібліографічних джерел дає можливість говорити про реставраційне відтворення пам'ятки. Під реставраційним відтворенням пам'ятки розуміють науково обґрунтовану відбудову будівлі, понад 50 % наземного об'єму якої втрачено. Відтворення пам'ятки є унікальним актом, що здійснюється у виняткових випадках, якщо достатньо документації [8].

Як показує досвід, відновлення зруйнованих споруд як в Україні, так і в світі не завжди дає позитивні результати. Деякі відбудовані споруди залишилися лише макетами і не змогли стати достойною заміною оригінальній пам'ятці. Часто під час таких «відбудов» руйнувалися залишки автентичних пам'яток. Вчені зазначають, що відбудова зруйнованих будинків дає негативний досвід, оскільки, відтворюючи архітектурну пам'ятку або весь ансамбль, ми "забуваємо про одну з їхніх основних цінностей – абсолютну неповторність" [8]. Цілісне відтворення втрачених пам'яток негативно оцінив відомий мистецтвознавець І. Грабар. Він зазначив, що під час таких "реставрацій" було безповоротно знищено більше дорогоцінних решток старовини, ніж їх загинуло під час усіх воєн, що пронеслися над Європою з часів Середньовіччя.

Так, хоч відбудована історична частина Варшави (Старе М'ясто) входить у список ЮНЕСКО, а відновлені Золоті Ворота і Михайлівський Золотоверхий собор в Києві вражають сучасників, спеціалісти-архітектори мають низку застережень щодо повного відтворення втрачених пам'яток, оскільки вони – свідки минулого, безцінні історичні документи, які необхідно оберігати від будь-яких переробок, що можуть спотворити їхній вигляд і звести нанівець їх значення.

З цією метою міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ІКОМОС, ІКОМ та інші, прийняли низку важливих документів, спрямованих на найефективнішу охорону і використання культурної спадщини людства. У 2000 р. на основі «Венеційської хартії» та низки інших документів прийнято «Ризьку хартію про автентичність та історичну реконструкцію культурної спадщини». У конференції щодо її прийняття брала участь делегація України.

В Україні пам'яткоохоронні питання регулюються такими нормативними актами: Конституція України (статті 54, 66), Закон України "Про основи містобудування" (1992), Закон України "Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування" (1994), Кримінальний кодекс України (статті 89-91), Основи законодавства України про культуру (1992), Закон України "Про охорону культурної спадщини" (2000).

Оскільки зарубіжні та вітчизняні документи не рекомендують відновлювати втрачені пам'ятки, розглянемо методи відновлення архітектурного образу пам'ятки в історичному ландшафті за допомогою мультимедійних виставкових технологій.

Такі технології широко використовуються в Україні та у світі. Наприклад, в Кракові з 2011 р. функціонує Підземний музей Торгової площі міста. Тут зроблено комп'ютерні моделі близько 500 експонатів, котрі можна дослідити в 3D на сенсорному екрані в перспективі з різних сторін. Підземний музей створено з використанням потужних сучасних мультимедійних і виставкових технологій, що застосовуються в процесі представлення зображень, фільмів, звуків і 3D-анімації, для створення яскравих ілюзій середньовічного Кракова. На виставці також працюють голографічні проектори, які застосовуються переважно в процесі тривимірної реконструкції будівель минулого. Сьогодні в Києві існує музей голограм, а у Львові працює голографічна лабораторія при Музеї історії релігії.

Основними методами, які можна застосувати для відтворення архітектурного образу втраченої церкви св. Михайла в історичному ландшафті, є:

- віртуальний музей;
- художня проекція;
- голографічне зображення.

Віртуальні музеї – це сукупність візуальних та акустичних образів, анімації, тексту, графіки, алгоритмізованої естетичної взаємодії різноманітних додатків і програм, що відтворюють віртуальну версію неіснуючого об'єкта. Такі «музеї» дуже поширені у глобальній інформаційно-комунікаційній мережі Інтернет завдяки об'єднанню інформаційних і творчих ресурсів для створення принципово нових віртуальних продуктів: віртуальних виставок, колекцій, віртуальних версій неіснуючих об'єктів тощо. Сьогодні в Інтернеті склалися три види віртуальних музеїв:

- віртуальні експозиційні галереї чи окремі тематичні виставки, що є цифровими аналогами реальних експозиційних залів, колекцій та виставок відповідного музею;

- віртуальні музеї "другого покоління", створені суміщенням масштабних міжмузейних колекцій та експозиційних галерей, що поєднують у собі цифрові зображення реальних пам'яток, що зберігаються й експонуються у сотнях різних музеїв, розкиданих по світу;

- музеї віртуального мистецтва (net-art). Net-art-творіння – це сукупність візуальних та акустичних образів, анімації, тексту, графіки, алгоритмізованої естетичної взаємодії різного роду додатків і програм, що втілюють авторський задум.

Маючи креслення церкви, легко зробити її 3D-реконструкцію. Відповідно, встановивши на ділянці церкви невеликий монітор або обладнавши екранами один з виставкових залів Підгорецького палацу, можна забезпечити відвідувачам можливість здійснити віртуальну подорож навколо і всередині споруди. На жаль, це не дасть змогу сприймати її в історичному ландшафті. Саме тому доцільно використовувати портативні окуляри віртуальної реальності. Вони дадуть можливість спостерігати зовнішній об'єм споруди в контексті довколишнього середовища.

Художня проекція за суттю – проектування зображення на об'ємний макет. Наприклад, в аеропорту Парижа встановлені об'ємні стюарди. Це проекція зображення людини на об'ємну фігуру з контурами людини. Тому другий спосіб відтворити пам'ятку – створити легку інженерну конструкцію, що нагадуватиме контурами відтворювану споруду. Такий «макет» у натуральну величину можна буде встановити на залишки фундаментів, не пошкодивши їх. При цьому повноцінна об'ємність у комбінації з високою точністю передачі фактури поверхонь проекторами зможе забезпечити повний ефект присутності.

Для віртуального зображення також можна використати екран з полієфіру. За допомогою процесу так званої двовісної орієнтації полієфір розтягується в горизонтальному і вертикальному напрямках для створення плівки завтовшки 0,1 мм. Цю голографічно-проекційну систему вже використовували Мадонна і група Gorillaz. Пластикова плівка розміщувалася під кутом 45° уздовж передньої частини сцени і відображала на неї випромінювання від проектора. Створювалося враження реальної присутності людини або персонажа. По суті це не голограма, а віртуальне зображення. Але вона відповідає уявленню більшості людей про голограму [11].

Голограма. Принцип голографії запропонував у 1947 році англійський фізик Д.Габор, але на той час не було можливості втілити його в життя. Сьогодні голограми незамінні для виготовлення високоякісних репродукцій творів скульптури, музейних експонатів тощо. Водночас, можливість створення об'ємних зображень відкриває нові напрями у мистецтві – образотворчу голографію й оптичний дизайн. Голограми широко використовуються в сувенірній продукції і як прикраси, а також у рекламі та медицині.

Існують 2D і 3D голограми. Якщо на двовимірній голограмі вся інформація розміщена в одній площині, то тривимірна голограма складається з двох або більше площин зображення, які створюють ефект перспективи (паралакс). У 2010 р. команда на чолі з професором Університету оптичних наук Аризони професором Нассером Пейгамбаріаном розробила новий тип «голографічної телеприсутності», що уможливує дистанційне тривимірне проектування навіть рухомої картини без допомоги спеціальних пристроїв, таких як 3D окуляри тощо.

Одна із переваг системи – це, за словами групи “Пейгамбаріана”, «повний паралакс». Тобто, якщо ви рухаєте головою вправо і вліво чи вверх-вниз, ви бачите під різним кутом зору. Це робить зображення дуже реальним [13].

Технологія голографічного зображення нині швидко розвивається. Хоча об'ємне зображення безпосередньо в повітрі без використання жодних екранів сьогодні неможливе, вже існують засоби для створення повноцінного образу у водяному середовищі, за допомогою тонких плівок або щитів. Навіть плоский екран дає можливість спостерігати весь об'єм споруди у структурі навколишнього середовища. Вчені з університету Осаки розробили hi-tech голографічну систему, яка дозволяє створювати голограму в хмарі водяної пари. А команда медичних дослідників з Університету Калгарі (штат Альберта) витратила шість років на розроблення системи 4D-голограм під назвою CAVEmap. Зображення проектується на вільний простір з трьох стін і підлоги [12].

Отже, зробивши легкий каркас з двох перпендикулярних екранів, можна створити об'ємну модель споруди (рис. 5), яка повністю зможе відтворити ілюзію втраченої пам'ятки. Голографічне зображення може відтворювати точну тривимірну копію оригінального об'єкта. Таке зображення із безліччю ракурсів, що змінюються зі зміною точки спостереження, має дивовижну реалістичність.

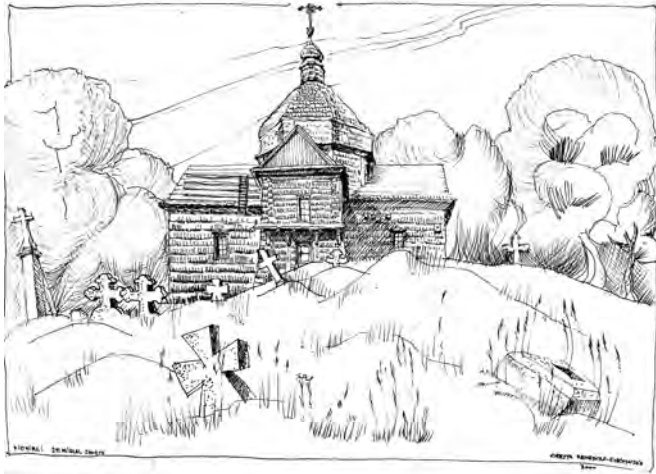

Рис. 4. Церква св.Михайла.
Графіка О.І. Ремешило-Рибчинської

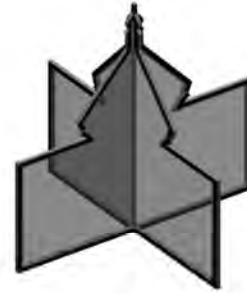

Рис. 5. Схема каркасу з перпендикулярних екранів за розробкою М. Брич

Висновки

В Україні і, зокрема, на Львівщині, існує безліч зруйнованих чи близьких до знищення архітектурних пам'яток. Необхідно шукати нові способи їх збереження та відновлення з метою відтворення ціннісних автентичних зразків пам'яток, зокрема їх архітектурних образів у історичному ландшафті. Актуальною сьогодні є проблема відновлення образу втраченої церкви св. Михайла в історичному ландшафті села Підгірці, як важливого зразка хрестово-купольного типу храму та невід'ємної складової палацово-паркового ансамблю. Оскільки нині інтенсивно розвиваються мультимедійні виставкові медіа-технології, такий спосіб доцільно розглядати як один зі шляхів збереження мистецької спадщини людства.

Знищений твір неможливо відтворити, як не можна відтворити минулий час із його матеріальними і духовними атрибутами. Але є способи "відтворити" споруду, створивши замість оригінальної пам'ятки сучасну інженерну конструкцію – архітектурну інсталяцію будівлі, яка імітує ті чи інші історичні архітектурні форми, макет у натуральну величину. Такі засоби, як і жодні інші, не зможуть відновити втрачене. Але вони зможуть зберегти і донести до нащадків безцінний образ мистецької спадщини людства.

1. Bania Z. *Palac w Podhorcach, Rocznik Historii Sztuki. T. XIII.* – 1981. – s.160.
2. Remeshylo-Rybchynska O. *Chronologie Des Schloss Pidhirci // Pidhirci. Bauaufnahme des Schlosses.* – Wien-Lemberg, 1999.
3. Ремешило-Рибчинська О. *Місце і роль дерев'яної церкви св. Михайла XVIII ст. в природно-екологічному та історико-мистецькому комплексі с. Підгірці Львівської області // Сакральне мистецтво Бойківщини.* – Дрогобич, 1998.
4. Ремешило-Рибчинська О. І. *Окремі аспекти «Концепції відновлення архітектурного образу і функції резиденції в с. Підгірці».* – Львів, 2005.
5. Aftanazy R. *Materialy do dziejow rezydencji. Tom VII A: Warszawa, 1990.* – S. 563.
6. Драган М. *Українські дерев'яні церкви: Генеза і розвій форм // Збірки Національного музею у Львові.* – Львів, 1937. – Ч.1. – С. 160.
7. *Архів обласного відділу архітектури у м. Львові. Історична довідка до пам'ятника архітектури 1720 року, ох. н. 319 – дерев'яної церкви св. Михайла в с. Підгірці Львівської області.*
8. Логвин Н. *Український архітектурний "Діснейленд" // Людина і влада.* – 2000.
9. *За останні 5 років на Львівщині згоріло 14 храмів // Вголос//http://vgolos.com.ua.* – 2012. – 27 лип.
10. *Офіційний сайт ЮНЕСКО // www.unesco.org.*
11. *Сайт компанії АВРГ з послуг технічного забезпечення всього комплексу звукового, світлового та медіа-обладнання//abrg.com.ua.*
12. *Сайт «Цікаво»// http://cikavo.com*
13. Daniel Stolte. *Moving Holograms: From Science Fiction to Reality // Nature.* – 2010/– 3 nov.
14. Nick Mehl. *Hologram Technology in Architecture//nickmehl.blogspot.com.*